

Parag Khanna

KONNEKTOGRÁFIA

A globális civilizáció jövőjének
feltérképezése

hvg könyvek

A fordítás alapja:
Parag Khanna: *Connectography: Mapping the Future of Global Civilization*.
Published in the United States by Random House, an imprint and division
of Penguin Random House LLC, New York.

Copyright © Parag Khanna, 2016

Fordította © Palik Júlia, 2016

Szerkesztette: Nagy Imola

Borítóadaptáció: Tabák Miklós

HVG Könyvek
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-377-6

Minden jog fenntartva.
Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni,
bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton
vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2017
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Sörfőző Zsuzsa

Nyomás: Gyomai Kner Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Fazekas Péter

TARTALOM

Előszó	13
Megjegyzés a térképekhez	17

Első rész: VÉGZETÜNK AZ ÖSSZEKAPCSOLTSÁG

1. fejezet: HATÁROKTÓL HIDAKIG	27
Utazás a Föld körül	27
Hidakat mindenhova	31
Látni annyi, mint hinni	35
A politikaitól a funkcionális földrajzig	38
Az ellátási lánc világa	42
Egyensúly áramlás és súrlódás között	52
2. fejezet: ÚJ TÉRKÉPEKET EGY ÚJ VILÁGNAK	58
A globalizációtól a hiperglobalizációig	58
A dolgok mértéke	64
Az új térkép-jelmagyarázat	67
<i>A diplomáciától a „diplomacityig”</i>	80

Második rész: VÉGZETÜNK A DECENTRALIZÁCIÓ

3. fejezet: A NAGY DECENTRALIZÁCIÓ	85
Engedjük nyerni a törzseket!	85
Távolodjunk el egymástól, hogy együtt maradhassunk!	91
Nemzetektől szövetségekig	94
4. fejezet: A DECENTRALIZÁCIÓTÓL AZ EGYESÜLÉSIG	101
Geopolitikai ellentmondások	101
Az új Grand Trunk a <i>pax Indicába</i>	106
A befolyási övezetektől a <i>pax Asianáig</i>	109
A „versenyfutás Afrikáért” helyett <i>pax Africana</i>	114
A Sykes–Picot-egyezménytől a <i>pax Arabiáig</i>	120
Az izraeli kivétel?	127
5. fejezet: AZ ELHIVATOTTSÁG VÉGZETE ÚJRAÉRTELMEZVE	133
Egyesült Államok vagy a közlegelők tragédiája?	133
Decentralizáció belülről	138
Csendes-óceáni áramlások	143
Olaj és víz a világ leghosszabb határán keresztül	147
Az Észak-Amerikai Unió	151
Egy Dél-Amerikai Unió	155

Harmadik rész: VERSENGŐ ÖSSZEKAPCSOLTSÁG

6. fejezet: III. VILÁGHÁBORÚ VAGY KÖTÉLHÚZÁS?	159
Egy ősi metafora a posztmodern időkre	159
Igaza volt-e Orwellnek?	161
Vihar előtti csend?	164
Háború másképp	169
7. fejezet: A NAGY ELLÁTÁSILÁNC-HÁBORÚ	173
Atomok és bitek kereskedelme	173
Nyomtatás, megosztás – és kereskedelem	178
Horizontális + vertikális = diagonális	180
Erőforrágének és adatközpontok az élelmiszerért	186

<i>Az „ellátási kör”</i>	188
Hazatérni – de csak azért, hogy otthon adjunk el	190
Egy longitudinális világ?	192
8. fejezet: INFRASTRUKTURÁLIS SZÖVETSÉGEK	195
A nagy stratégia helyes meghatározása	195
Ideológiák utáni szövetségek	201
<i>Pireusz: Kína európai bejárata</i>	207
Szankcióktól összekapcsolódásokig	209
Óvakodjunk a barátsághidaktól!	212
Az olaj sűrűbb, mint a vér	215
9. fejezet: AZ ÚJ VASKOR	219
Magterületeken keresztüli selyemutak vasból	219
<i>„Mine-Golia”: ahol (majdnem) minden út Kínába vezet</i>	224
Kubláj kán megbosszulása – visszatérés Sino-Szibériába	227
Irán – a visszaállított selyemút	233
Észak-Korea – vas selyemút a remetekirályságon át	237
Az ellátási lánc visszavág	243
10. fejezet: UGRÓISKOLA AZ ÓCEÁNOKON ÁT	249
Enklávék birodalma	249
„Mobil szuverenitás”	252
Tengerek szuverénjei	257
Elkerülni a „Malaka-csapdát”	260
A tengeri selyemút	264
Atlanti-óceáni városok	268
Az Északi-sark fővárosa	271
Negyedik rész: NEMZETEKTŐL CSOMÓPONTOKIG	
11. fejezet: HA MEGÉPÍTED, MEGJÖNNEK	283
Dubaj, a világ otthona	283
Az első kikötő	295
<i>Lagos – Afrika globális városa</i>	300

12. fejezet: FELKERÜLNI A TÉRKÉPRE	303
Popup városok	303
Exklávétól Enklávéig	307
A hatalmas méretű kínai KGÖ-k	309
A megavárosok átfogó tervezése	314
Városépítés államépítésként	317
Ugrás a hibrid kormányzáshoz	321
13. fejezet: MEGMENTŐINK AZ ELLÁTÁSI LÁNCOK	323
Ki irányítja az ellátási láncot?	323
Törvényen túl?	328
Menni vagy nem menni?	331
<i>Túl a korrupción?</i>	333
A globális munkásosztály forradalma	335
Költsd el most, keresd meg később!	339
A pénzügyi ellátási lánc	342

Ötödik rész: A GLOBÁLIS TÁRSADALOM FELÉ

14. fejezet: A KIBERCIVILIZÁCIÓ ÉS PANASZAI	349
Láthatatlan infrastruktúra	349
Zárt erődök vagy bukkanók az információs autópályán?	353
A digitális identitás csapása	359
Az összekapcsolt gazdagság terjesztése	361
A globális digitális munkaerő	364
15. fejezet: A NAGY HÍGULÁS	368
A keverékcivilizáció	368
<i>Kína – imperialista nemzetállam</i>	377
Globális útlevelek	378
Globális állampolgárok	383
Állampolgárság-arbitrázs	386

16. fejezet: NE ÁLLJUNK A TERMÉSZET ÚTJÁBA!	388
Visszavonulás a vízpartokról?	388
<i>Folyók a határok felett</i>	390
Hogyan tárgyaljunk a természettel?	391
<i>Az ellátási lánc lábnyomának mérése</i>	398
Helyszín, helyszín, helyszín	399
Következtetés: AZ ÖSSZEKAPCSOLTSÁGTÓL A RUGALMASSÁGIG	403
Az új morális iránytű	403
Önmagukat irányító hálózatok	407
Egy határtalan világ építése	411
Köszönetnyilvánítás	415
Ajánlott oldalak és eszközök a feltérképezéshez	424
Jegyzetek	432
Felhasznált irodalom	445
Térképforrások	468
Név- és tárgymutató	472

ELŐSZÓ

Minden megszállottság természetes következménye, hogy azt gyermekeinkre is „átörökítjük”. Földgömböket, térképeket és egyéb földrajzi témájú műalkotásokat gyermekkorom óta gyűjtök. Nem véletlen tehát, hogy eme könyv fejezeteinek írása közben a lányommal rakunk ki rendkívül módszeresen egy 1000 darabos világtérképpuzzle-t. A térkép egy Mercator-vetület, amely a 16. századi flamand földrajztudós után kapta nevét: Gerardus Mercator olyan térképek készítésére tette fel az életét, amelyek megkönnyítik a navigációt; de sajnos a tervezés közben erőteljesen eltorzította a szélességi fokok mértékét. Emiatt a lányom felkiált: „Grönland annyira nagy!” (Eközben azon is elcsodálkozik, hogy vajon miért pont narancssárga színnel jelölik.) Afrikát volt a legegyszerűbb kirakni: 54 ország, minden kicsi kirakós darab tele jelekkel, kontrasztos nemzeti színekkel és városnevekkel. A hatalmas óceánokat hagytuk a legvégére. Ez igazán fárasztó rész, több száz jellegtelen darabbal, amelyek között csak annyi a különbség, hogy a kék különböző árnyalataival vannak jelölve. Azzal ütöttük el az időt, hogy átbeszéltük, melyik óceán a legmélyebb, hol vannak a legnagyobb víz alatti hegyvonulatok, és vajon az elzárt szigeteken hogyan tudnak életben maradni az emberek.

Amikor az egész puzzle készen volt, óvatosan átlátszó fóliába csomagoltuk, és felragasztottuk a lányom falára. Hátralépve egyszerű volt elképzelni, hogyan illeszkedett össze egykoron valamennyi kontinens egy nagy szuperkontinenssé, a *Pangeává*, és hogyan fognak a következő 50–100 millió évben

újra összeállni (az Északi-sark körül) egy másik szuperkontinenssé, amelyet a szakértők csak *Amasia* néven emlegetnek.

De mi történik, ha már ma összekötjük az összes kontinenst? Hogyan fog kinézni a bolygónk, ha egyszer végeláthatatlan mennyiségű közlekedési, energia- és kommunikációs infrastruktúrát építünk a világ lakosai és erőforrásai között – amikor nem lesz olyan földrajzi rész, amelyik ne lenne összeköttetésben egy másikkal? A geográfia helyett világunkat egy másik tudománnyal írhatjuk le, amelyre a megfelelő szó talán a *konnektográfia*.

Ez a könyv az életünk minden területére kiható összekapcsoltság döbbenetes következményeiről szól, és így teljessé teszi a jövő világrendjéről szóló trilógiámat. Első könyvem, a 2008-as *The Second World: Empires and Influence in the New Global Order* (A második világ – Birodalmak és befolyás az új világrendben) az új geopolitikai piacot mutatja be, ahol több szuperhatalom versenyez, hogy befolyást szerezzen a fontos, de megosztottsággal terhelt régiók felett. Azt állítottam, hogy „valaha a gyarmatokat leigázták, ma az országokat megvásárolják”. Az okosállamok ravasz taktikákkal élnek, minden nagyhatalommal barátkoznak, és igyekeznek kiaknázni az összes előnyt anélkül, hogy igazán szoros szövetségek mellett köteleznék el magukat. Második könyvem, a *How to Run the World: Charting a Course to the Next Renaissance* (Hogyan működtessük a világot? – Az új reneszánsz felé vezető folyamat felmérése) az egyre növekvő neoközépkori globális tájat vizsgálja, ahol kormányok, vállalatok, társadalmi szervezetek és egyéb szereplők mind a hatalomért küzdenek, miközben együttműködnek egy új típusú megadiplomáciában, amelynek célja a globális kihívások hatékony kezelése. A kötet vége egyfajta felhívás az „univerzális felszabadításra, amely az exponenciálisan növekvő és önkéntes összekapcsolódásokon keresztül valósul meg”. Ez tulajdonképpen a világméretű reneszánszhoz vezető út. A *Konnektográfia – A globális civilizáció jövőjének feltérképezése* arról szól, hogyan jutunk el ide – szó szerint és intellektuálisan.

E könyv felépítése számos egymásba fonódó gondolatból építkezik. Először is, az összekapcsolhatóság felváltotta a megosztottságot és a világméretű szerveződés új paradigmájává vált. Az emberi társadalom egy funkcionális átalakuláson megy keresztül, és e funkcionális infrastruktúra többet árul el a világ működéséről, mint a határok által definiált politikai térképek bármelyike. A világ valódi térképén nemcsak államokat, hanem megvárosokat, autó-

pályákat, vasútvonalakat, távvezetékeket, internetkábeleket és egyéb más, a fejlődő globális hálózati társadalmat jellemző szimbólumokat kell látnunk.

Másodsor, a decentralizáció korunk legerősebb politikai fegyvere. Világszerte birodalmak hasadnak darabokra, és a hatalom birtoklása a fővárosok helyett a tartományok és a városok kezében összpontosul, amelyek pénzügyi és diplomáciai ügyekben egyre nagyobb autonómiára törekcszenek. A decentralizációnak viszont van egy másik fontos oldala is: minél kisebbé válnak a politikai egységek, annál inkább kell megosztott erőforrásokkal gazdálkodó nagyobb közösségekbe tömörülniük a túlélés érdekében. A trend megjelenik Kelet-Afrikától Délkelet-Ázsiáig, ahogy a közös infrastruktúra és intézmények mentén új, dinamikus regionális szövetségek jönnek létre. Észak-Amerika szintén egy igazi szuperkontinenssé növekszik.

Harmadsor, a geopolitikai verseny természete is megváltozott. A területért vívott háború az összekapcsolhatóságért vívott háborúvá fejlődik, és egyfajta kötélhúzás lesz a globális ellátási láncok, energiapiacok, ipari termelés és a pénzügy, technológia, tudás és tehetség értékes folyamatai között. Horizontálisan a cél az energia és az ipar termelési központjává válni, vertikálisan pedig a lehető legtöbbet profitálni a pénzügyek, a technológia, a tudás és a tehetség áramlásának hozzáadott értékéből. A kötélhúzás a rendszerek (kapitalizmus és kommunizmus) közötti háborútól való elmozdulást jelzi a kollektív kereskedelmi lánc rendszerén *belül* vívott háború irányába. Miközben a katonai hadviselés rendszeres fenyegetés, a kötélhúzás állandó realitás – inkább gazdasági tervezésen keresztül kell megnyerni, mintsem katonai stratégiával. A világban több ezer új város és különleges gazdasági övezet (KGÖ) épült, hogy segítse a társadalmakat felkerülni a globális kötélhúzás térképére.

A versengő összekapcsoltság egy másik módon, az infrastrukturális szövetségeken keresztül is megjelenik: az entitások szoros ellátási láncok partnerségein keresztül fizikailag összekapcsolódnak a határok és az óceánok mentén. Kína, ahogy ezt a stratégiát fáradhatatlanul hajszojja, infrastruktúráját a globális javak státusára emelte ugyanúgy, ahogy Amerika tette a biztonsággal. Az összekapcsolt világban a geopolitika kevésbé látható a területszerző *rizikójátékban*, viszont jobban kidomborodik a fizikai és a digitális infrastruktúra *mátrixában*.

Az összekapcsoltság az egyik legfőbb mozgatórugója egy sokkal komplexebb globális rendszerbe való átmenetnek. A gazdaságok egyre inkább integráltak, a lakosság egyre mobilisabb, a kibertér egyre inkább összemosódik a fizikai

valósággal, a klímaváltozás pedig alapjaiban rengeti meg életünket. E jelenség jelentős – és gyakran hirtelen – visszacsatolás hurkai szinte teljesen megfejthetetlenek maradnak. És még ha az összekapcsoltság összetettebbé és kiszámíthatatlanabbá teszi is a világot, olyan alapvető lehetőségeket rejt magában, amelyek a kollektív rugalmasságot erősítik.

Pontosan az ilyen kiszámíthatatlan időkben akarja az ember leginkább tudni, hogy mi következik. A legjobb azonban, amit tehetünk, az az esélylatoztatás. A hidegháború alatt a különböző forgatókönyvek létrehozása fontos eszközzé vált, amivel azt vizsgálták, hogyan képes a stabilitás hirtelen megszűnni és ellenségeskedéssé fajulni, azaz hogyan is képes a béke a háborúnak utat nyitni. Napjainkban is különböző eshetőségeket vizsgálunk, hogy megfejtjük, milyen lesz a világ, ha elérjük az energiabőség határait; ha az erőforrásokért folytatott harc egyre intenzívebbé válik; ha a világméretű migráció tovább nő, vagy ha szankciókat kényszerítenek ki; ha a pénzügyi áramlások elárasztják a fejlődő piacokat, esetleg a változó politikai vezetés korlátozza a tőkeáramlást; ha az egyenlőtlenség széles körű politikai elégedetlenséget szül; és ha a kormányok már nem állnak ki a munkahely- és jólétkeremtés céljaiért. Valamennyi eshetőségre könnyen találhatunk érveket.

A jó forgatókönyvek tehát nem előrejelzésekről, hanem folyamatokról szólnak: minél több különböző perspektívából vizsgálódunk, annál tartalmasabbak lesznek a forgatókönyveink. Ezekben az időkben, amikor egyenlő bizonyossággal hirdetjük a „globalizáció halálát” és a „hiperglobalizáció korát”, a jövőről pontos képet alkotni a bináris választások – pozitív vagy negatív forgatókönyv – alapján kevésbé célszerű, mintsem minél több eshetőség kombinációját megvizsgálni. Ma nem kell választanunk egy nagyhatalmi versengésről szóló világ, egy globális kölcsönös függésre épülő rendszer és egy privát hálózatokra épülő hatalommal rendelkező világ között – mindhárom egyszerre áll rendelkezésünkre.

Ebben a könyvben több száz forgatókönyv különböző elemeit egyesítettem, kiegészítve több mint két évtizeden át tartó utazásaim alatt gyűjtött kutatásaimmal és megfigyeléseimmel. Az információ vizualizálásában végbement hihetetlen fejlődésnek hála, számos eredményt a könyvhöz tartozó térképeken és grafikákon, illetve a könyvhöz tartozó konnektográfiai atlaszban jelenít meg, amely online az atlas.developmentseed.org címen érhető el. Bármi is formálja a világot az elkövetkező évtizedekben, egy jó térkép még mindig pótolhatatlan.